

NEZAKONSKE MATERE

Avtorica: Iza Strehar

DRAMATIS PERSONAE

ESTER

REBEKA, Esterina mami

AVAN, Esterina babica, Rebekina mami

EVA, Esterina prababica, Rebekina babica, Esterina prababica

GABOR, Esterin partner

RAFKO, Esterin oče, Rebekin bivši partner

MIHAEL

BRIGITA, Esterina najboljša prijateljica

BARBARA, Evina prijateljica

Zdravnik

Medicinska sestra

2023

Slovenija, 2023. Ester ima 32 let in živi s svojo mamo Rebeko v meščanski hiši, ki jo je mama podedovala po svojemu dedku in babici Evi, ki sta jo v postopku nacionalizacije dobila brezplačno kot borca na pravi strani zgodovine, karkoli naj bi že to pomenilo. Biti na pravi strani zgodovine se spreminja glede na dekada, v kateri živimo.

Ester in Rebeka si delita vsaka svoje nadstropje v hiši. Ester živi skupaj s svojim fantom Gaborjem, saj je zaradi stanovanjske stiske in vrtoglavih najemnin to najbolj dosegljivo.

PROLOG

Ester in njena najboljša prijateljica Brigita sta v kopalnici hiše, podajata si steklenico žganja, Ester ob tem lula na test nosečnosti. Zakaj Ester opravlja test nosečnosti s svojo kolegico Brigito in ne s svojim fantom Gaborjem? Ker ima nezdrav in nekoliko ciničen odnos do zvez, za kar ni sama kriva, saj so imele nezdrav odnos z moškimi tudi vse njene prednice. Ester ne verjame, da lahko ena oseba izpolnjuje vse človekove potrebe. Sama se trudi svoje seksualne potrebe izpolnjevati s partnerjem Gaborjem, svoje emocionalne potrebe s svojo najboljšo prijateljico Brigito in mamo Rebeko, svoje intelektualne potrebe skuša potešiti s svojo kariero ter duhovne potrebe z jogo in meditacijo. Kadar se vseeno počuti prazno, to praznino zaliva z alkoholom. Kot večina ljudi v državi, v kateri je toleranca do alkohola previsoka, abstinenca v socialnih okoljih pa pogosto označena kot nekaj negativnega.

BRIGITA: Veš, da je od Dareta bejba noseča?

ESTER: Ne! Res?

BRIGITA: Jep.

ESTER: A ni on rekel, da. Tako, no. To bolj ni resno. Je bolj za hec. Ker je plesalka pa gibčna. Ampak to je pa to.

BRIGITA: Aha, pazi to. Bilo je ponesreči, ker mu je ona rekla, da je tako ali tako neplodna in da ne rabita uporabljati zaščite.

Brigita in Ester se nekaj trenutkov gledata, nato bruhneta v smeh. Ester test nosečnosti odloži na umivalnik in čaka.

ESTER: Fak, jaz ne morem verjet, kako neumni so eni tipi.

BRIGITA: Ja, kurčevo glupi. Meni v resnici ni jasno, kaj flika tem ženskam po glavi, da imajo otroke s tako glupimi tipi. Ker, ljubice moje, tako tvegate, da boste imele tudi zelo fakin glupe otroke, a ne. Mislim, a ne želi vsak svojemu otroku najbolje? Že tako ali tako za ful stvari preprosto nimaš vpliva, nimaš nadzora nimaš izbire. Lajf se zgodi, stvari se zgodijo. Jebat ga. Najbrž bo otroku ta svet zlomil srce vsaj desetkrat še preden bo dopolnil pet let. Ampak. Imaš pa izbiro glede gluposti, ki jo lahko otrok podeduje po očetu. In jaz mislim, da je precej jebeno neodgovorno izbrati za svojega potomca možgane tipa, ki ga se ga da ukanit v očetovstvo s tako nedomislnim trikom kot je: itak sem neplodna in ne rabiva kondoma! To so razlogi, da kot človeška vrsta intelektualno ne napredujemo!

ESTER: Joj, en moj frend se je dobival z neko bejbo pa ni bil prepričan, ali bi bil resen ali ne bla bla bla. Skratka. On meni februarja pove, da sta ponesreči zanosila. Okej, prav, se zgodi, obdržala ga bosta, zakaj pa ne. No, potem pa srečam tega frenda nekaj mesecev kasneje in ga vprašam, kdaj bo že res dobil otroka, in mi reče, da januarja. In jaz strmim vanj, ker vem, da sem ga srečala pozimi, ko mi je povedal, da bo imel otroka, in delam kalkulacijo po kateri logiki devet mesecev poteče januarja, kdaj bi morala ona zanositi. Potem me tudi on malo gleda, ugotovi, kaj razmišljam, malo mu postane nelagodno in reče, da ja, saj ve, kaj računam. Da je imela ona takšen mini splav vmes potem pa sta še enkrat zanosila.

BRIGITA: Kaj da fak je mini splav?

ESTER: Saj to! Ne vem, pizda, kaj je mini splav? Šlauf? Rokavčki? Ali je splav ali pa ni splav. Nekaj vmes pač ne obstaja!

BRIGITA: Kaj potem... Kako se je to njima zgodilo?

ESTER: Ma, jaz bi rekla, da ona nikoli ni bila noseča, rekla mu je, da je noseča, potem sta itak seksala brez zaščite, ker pač, je itak že noseča, kaj pa se lahko zgodi? Ponesreči dvojček?

BRIGITA: Eni moški bi temu verjeli. Da lahko nosečo žensko tako nabrišeš, da njen otrok postane dvojček.

ESTER: No, potem pomoje dejansko je zanosila in voila.

BRIGITA: Reče se vuala.

ESTER: Briga me, skratka, voila, in prišel je na svet ecce baby homo, kaj smo že, baby homo erectus neandertalus.

BRIGITA: Mislim, da kar homo sapiens.

ESTER: Nisem ziher.

Ester pogleda test nosečnosti.

ESTER: V pizdo materno, noseča sem.

Brigita se pijano smeji, Ester jo gleda in razmišlja, da Brigitin pijan smeh zveni podobno kot zvok brisala ob čiščenju okna.

BRIGITA: A ti je Gabor rekel, da tako ali tako ne more imeti otrok in da ne rabita uporabljat kondoma?

Ester grdo pogleda Brigito, saj Ester je pač takšna, da se velikokrat zna pošaliti na račun prav vseh in ji nič ni sveto, medtem ko sama sebe včasih jemlje preresno in šale na lasten račun ne prebavlja najbolje.

BRIGITA: Veš, ravno berem eno knjigo, v kateri je teorija, da je namen razmnoževanja samo, da se DNK prenese naprej. Torej smo vsi samo nekakšni zmanipulirani stroji, ki služijo kot nekakšna embalaža oziroma robot našega DNK-ja. In skozi tisočletja se je ta embalaža pač razvijala in postaja bolj in bolj kompleksna, razvija možgane, emocije in vse skupaj v resnici samo zato, da je DNK preživel.

ESTER: A nisi ti tako že ene dva meseca na trideseti strani te knjige, ki ima približno tristo strani? Sploh ne veš, kako avtor naprej razvije to teorijo!

BRIGITA: Ja, ampak, a ni zanimiva misel, da je ves razvoj, vsa umetnost, vsa čustva, vse kar ljudje pač smo in vse, kar smo ustvarili, da je vse to samo manipulacija neke DNK verigice, da nas ukani, da preživi?

ESTER: Kaj sva potem midve, ki pri več kot tridesetih ne čutiva potrebe po otrocih, ampak namesto tega brezvezno filozofirava cele dneve pa verbalno razvija neke teorije, ki niso v korist nikomur?

BRIGITA: Anomalija.

1. prizor

Ester in mama Rebeka na vrtu ob hiši. Za razliko od Ester, je mama Rebeka že razvila nekoliko bolj zdravo preusmeritev jeze in občutek praznine v obsesivno okopavanje vrta namesto v alkohol.

ESTER: Nekako sem noseča.

Rebeka previdno pogleda Ester preden reagira ali karkoli reče. Ne upa si veselo čestitati, saj je še pred kakšnim tednom morala poslušati monolog svoje hčerke o tem, kako si ne želi otrok, kako je planet tako ali tako preveč "zjeban", da bi vanj rojevala otroke in kako definitivno ne more imeti otrok, dokler nima kariere. Ker pogled njene hčerke razkriva, da sama ne ve točno, kaj naj počne z nosečnostjo, se Rebeka odloči, da bo reagirala emocionalno nepristransko.

REBEKA: Aha.

ESTER: Ne povedat Gaborju. Nisem mu še povedala in ne vem, če mu bom.

REBEKA: Razumem. Mojo podporo imaš, kakorkoli se boš odločila. Če se odločiš, da ga obdržiš, ti bom pomagala. Če ne pa. Je bila tvoja prababica tista, ki si je v sedemdesetih prizadevala, da se je pravica do splava vpisala v ustavo.

ESTER: Moja prababica. Borka za splav, ki je postala fanatično verna v devetdesetih, nato pa končala v jebenem zaporu, ker je ubila svojo shizofreno hči! Kako gre to skupaj?

REBEKA: Če stvari bereš samo skozi ideologijo, nič ne gre skupaj. Ja, po načelih institucionalne religije bi se morala cvreti v peklu. Po načelih realnega življenja pa. So stvari bolj kompleksne. In v resnici ne tako zelo izključujoče, kot bi si nekateri želeli.

Ester je tiho. Premišljuje. O čem? Kadar Ester poskuša razmišljati o resnih življenjskih stvareh, njen um pogosto raje pobegne v bolj praktične stvari. Tako so njene misli nehote pobegnile v razmišljanje, da še ni plačala mesečnih položnic. To v resnici ni tako zelo naključno, saj je njena menstruacija tista, ki jo vsak mesec opomni, da je mesec naokoli in da je potrebno plačati položnice, ker pa menstruacije ta mesec ni bilo, so tudi položnice ostale neplačane.

REBEKA: Veš, jaz sem malo razmišljala. Ta hiša potrebuje obnovo. Streho bi bilo treba menjat pa hidroizolacijo naredit. In sem ugotavljala, da je mogoče bolj pametno bit realen in hišo prodat.

ESTER: Ja?

REBEKA: Hiša je ogromna in na odlični lokaciji. Če jo prodava, si lahko vsaka od naju kupi stanovanje in živi lastno življenje naprej.

ESTER: Aha.

REBEKA: Zdi se mi neumno, da bi bili kot tiste slovenske družine, ki skupaj generacije živijo pod isto streho in prenašajo travme iz generacije v generacijo. Količina prizidkov na slovenskih hišah pove ogromno o kolektivnih travmah celotnega naroda. Vsaka generacija samo še en prizidek na že obstoječo travmo naredi. Potem pa namesto, da bi reševali ogabno nekonsistentno arhitekturo, ki tako nepremišljeno nastane, se to rešuje tako, da se fasado pobarva na marelično, citronasto ali pa kakšno drugo absurdno barvo. Če imaš bajto marelično, to ne pomeni, da te bo mož nehal varat. Včasih je potrebno samo presekati. Če ti to mogoče olajša odločitev.

ESTER: Ne vem, če je pravi čas za otroka.

REBEKA: Nikoli ni pravi čas za otroka.

ESTER: To vsi pravijo. Pa ne verjamem.

REBEKA: Vse tvoje prednice smo bile v določenem trenutku nezaželen otrok. Še ti si bila nezaželen otrok. Za trenutek. Ampak potem se otrok rodi in z njim se rodi upanje, da bo lepo in drugače. Pa čeprav samo za nekaj let.

Ester odsotno prikimava, ni povsem jasno, če sploh racionalno registrira, kar ji mama govori. Ester odsotna odtava nazaj v hišo, Rebeka naprej okopava zemljo, njene misli odtavajo, preganjo jo spomin. Pregarja jo spomin, v katerem sliši svojo babico Evo, kako živalsko, obupano zakriči.

Slišimo zvok Eve, ki v Rebekinem spominu v njeni glavi živalsko, obupano kriči.

2. prizor

Ester in Gabor sedita v restavraciji s hitro prehrano. Vsak od njiju ima pred sabo pladenj, na katerem ima burger in pomfri. Vsak od njiju se posveča svojemu telefonu in se vsake toliko posmehne sam pri sebi. Gabor si ogleduje zabavne "meme" na platformi "9gag". Ester na socialnih omrežjih ugotavlja, da sta se sošolca iz osnovne šole, ki se takrat nista marala, sedaj poročila.

Pred leti je Ester opazovala pare, ki so skupaj sedeli v restavraciji za isto mizo, in viseli na telefonu v tišini. Ti pari so se ji zdeli pomilovanja vredni. Sedaj pa je postala eden od teh parov. Tolaži se, da tako pač pride po nekaj letih zveze. Preprosto si nimaš toliko za povedati, ker se že predobro poznaš.

Zdaj se ji zazdi, da bi mogoče morala vrniti komunikacijo v svojo zvezo.

ESTER: Kako je bilo v službi?

GABOR: Šli smo na kosilo v ta nek nov plac. In Samo, ki je vegi, je hotel nekaj vegetarijanskega. Česar res niso imeli na meniju. Pa res se je videlo natakarku, da se mu ne ljubi ukvarjat z njim ali katerimkoli vegijem, ki zaide v njihovo gostilno. Na koncu sta se zmenila za zelenjavno rižoto. Samo jo je ful hvalil, kako je dobra. No, ker Bine pozna natakarku, mu je ta potem povedal, da je kuhar rižoto zalil z govejo juho.

Gabor se glasno smeji tej "anekdoti". Ester pa gleda Gaborja s pogledom, ki razkriva, da se preizprašuje, če morda ne ljubi totalne budale. Pod vprašaj tu pride tudi glagol ljubiti. Nadangel Gabriel je devici Mariji razkril, da je spočela od svetega Duha. Ester ni spočela od svetega Duha, ampak od Gaborja, ki je derivat imena Gabriel. Zazdi se ji, da je morda vseeno spočela od duha, saj svojega partnerja niti malo ne pozna. Se je smejal tako neumnim dogodkom, ko sta se spoznala? Norčevanje iz vegetarijancev leta 2023. Bravo. Kako je to lahko še aktualno? Zakaj imajo ljudje še vedno voljo norčevat se iz vegetarijancev? Kako lahko ljudje tako osebno žaljivo jemljejo odločitev drugih, da ne bodo konzumirali mesa? Kako je sama pristala v zvezi z nekom, ki se mu zdi smešno, če se je vegetarijancu podtaknilo govejo župo? Ali so samo njeni feromoni zavohali, da bi z njim lahko imela dobrega potomca in je zaradi tega seks z njim tako neverjeten, ostalo pa pri biologiji razmnoževanja res nima veze, kot trdi Brigita?

© Iza Strehar. Uporaba in reprodukcija besedila brez pisnega dovoljenja avtorice je prepovedana.

3. prizor

Ester na obisku pri svojem očetu Rafkotu. Rafko in Esterina mama Rebeka sta se ločila, ko je imela Ester tri leta. Rafko je oblika imena Rafael. Znane osebnosti iz mitologije, umetnostne zgodovine in pop kulture z imenom Rafael so znane kot nadangel, renesančni slikar ininjaželva.

Ester ima svojega očeta iskreno rada, ampak ne zna komunicirati z njim. Nikoli ne ve, o čem bi se pogovarjala z njim. Naj začne pogovor o katerikoli temi, ta pogovor hitro zamre. Ester si želi, da bi bila komunikacija z njenim očetom lažja. Mogoče mora Ester še malo odrasti, da bo spoznala in se sprijaznila s tem, da so odnosi takšni, kakršni so. Želeti si spreminjati druge ljudi, da bi bili odnosi enostransko takšni, kot si ona želi, je znak, da človek še ni odrasel.

Ester in Rafko sedita vsak na svoji strani mize in srkata čaj. Vsake toliko se njuna pogleda srečata in drug drugemu se nespoščeno nasmehneta.

RAFKO: V službi gre dobro?

ESTER: To si že vprašal. V redu je.

RAFKO: A, okej. Dobro, dobro.

Tišina.

RAFKO: Pa doma? Kaj novega?

ESTER: Mami razmišlja, da bi prodala hišo.

Rafka ta informacija neprijetno preseneti.

RAFKO: Ja? Mislim, vse? Tudi zemljo okoli pa vrt?

ESTER: Ja.

RAFKO: Hm.

Rafko s tem odgovorom pogovor o hiši zaključi. Ester se to ne zdi nič nenavadnega. Kot je bilo rečeno, tako se zaključijo večina pogovorov z njenim očetom.

4. prizor

Ester sedi na stolu v spalnici in opazuje Gaborja, ki leži v postelji in "scrolla" po internetu. Razmišlja, če ima tega človeka dejansko dovolj rada, da bi z njim imela otroke. Razmišlja, če bi sploh rada imela otroka. Razmišlja, s kom bi imela otroke, če bi že rada imela otroke, ali obstaja idealni moški, s katerim pa ne bi dvomila in bi imela brez pomisleka njegove otroke.

ESTER: Gabor.

GABOR: Ja.

ESTER: Si ti kaj razmišljal, če bi. Kdaj v življenju imel otroke pa to?

GABOR: Čudno bi mi bilo, če jih nikoli v življenju ne bi imel.

ESTER: Ja?

GABOR: Samo trenutno jih pa ne bi imel. Zakaj?

ESTER: Pač. Tako. Malo razmišljam.

GABOR: Saj imava še čas.

ESTER: Ja, kamot to ti rečeš.

GABOR: Kaj s tem misliš?

ESTER: Mislim, lahko se midva oba odločiva, da ne bova imela otrok in sva nenadoma petinštirideset in jaz sem v menopavzi ti pa pač dobiš neko dvajsetletnico in dejansko imaš otroke.

GABOR: Tudi za tipa ni to tako enostavno.

ESTER: Ja? Ker meni se zdi, da ta kurčeva narava res preferira moški spol. Ženske imamo pač eno mini okno, ko smo lahko mame. Če ga zamudimo, pač ne bomo. In moški? Ravno zadnjič sem brala novico, da je Robert de Niro pri fakin 80ih postal foter. Mislim, hura za de Nirota in hura za moški spol!

GABOR: Mislim, da ko pride vojna je še kar jasno, kateri spol je potrošna roba.

ESTER: Moja prababica je bila tudi partizanka pa je ženska.

GABOR: Ampak ni bila na prvi bojni liniji, ampak lepo na varnem kot bolničarka.

ESTER: Kaj bi morala laufati po bojišču z ogromnim orožjem v obliki falusa, da bi se ti zdela manjvredna?

GABOR: Nisem rekel, da je manjvredna.

ESTER: Ko smo že pri tem, zakaj mora biti vse v obliki falusa? Zakaj so puške v obliki falusa?

GABOR: A moram na to dejansko odgovoriti?

© Iza Strehar. Uporaba in reprodukcija besedila brez pisnega dovoljenja avtorice je prepovedana.

ESTER: Ja.

Ester ga ježno gleda, še njej sami ni jasno, zakaj jo je ta pogovor tako razburil. Sedaj deluje skoraj kot da ga je nalašč spobudila, naj pove svoje, da ima izgovor, da je ponovno nadrkana in jezna nanj. Vprašanje, ki ga je postila namreč nima pravega ali logičnega odgovora.

GABOR: Gre samo zato, da je falus precej efektivna oblika. Za to ženske ne morete kriviti nas, kvečjemu naravo. Predstavlja si puške v obliki vulve. Bolj težko bi ciljali z njimi.

Ester tega odgovora ni pričakovala. Gaborjev odgovor in podoba partizanov v njeni glavi, ki tečejo v boj s puškami v obliki vulve, jo preseneti in nehote spravi v glasen smeh. Gabor jo prijazno pogleda.

GABOR: Povej. Kaj te dejnsko muči. A bi rada imela otroka?

ESTER: Ne vem.

GABOR: Pridi sem pa te napumpam zdele takoj. Pridi sem!

ESTER: Ne!

Gabor šaljivo pograbi Ester in jo zvleče s seboj v posteljo.

5. prizor

Ester se vrne domov iz službe in presenečena zagleda očeta Rafkota, ki skupaj z Rebeko koplje po vrtu. Rebeka besno maha z lopato.

ESTER: Mami, kaj...

REBEKA: Na vrt ga je zakopala. Ta prfuknjena prasica ga je dejansko zakopala na vrt in spizdila v zapor. Ne morem verjet. Ne morem verjet, kako nora je ta baba. Res. Jaz.

ESTER: Kaj? Kdo?

REBEKA: Tvoja ljuba prababica nam je vsem v darilo pustila truplo na vrtu. Lepo, a ne? Kako naj sedaj prodava hišo, ko pa je to jebeni kraj zločina?

Rafko skuša miriti svoje bivše dekle.

RAFKO: Rebeka, tvoja babica je...

REBEKA: Zmešana. Mislim, da se je razrešila skrivnost, ali je norost dedna. Je. Norost je dedna. Moja mama je bila psihično bolna, ker ima bolne gene.

Ester stoji ob strani in gleda očeta in mamo. Ni povsem prepričana, ali sanja, ali se ji meša.

ESTER: Koga naj bi ona zakopala tu?

REBEKA: Tvojega dedka.

ESTER: Kaj? Ne morem. Kaj? Mislim. Kaj?

Rebeka pogleda Rafka s pogledom, ki mu sporoča, da je on na vrsti, da pojasni nekaj stvari. Rafko se odloči, da bo povedal vse, kar vse.

1991

Čas razpada Jugoslavije in čas osamosvojitve Slovenije. 19-letna Rebeka živi skupaj s svojo babico Evo in mambo Avan v meščanski družinski hiši. Eva se je odločila, da nov smisel najde v religiji, vsak dan obiskuje sveto mašo in opravlja različna prostovoljna dela v svojem župnišču. Avan je v katatoničnem stanju. Večino časa se ne zaveda ne sebe in ne okolice. Kadar se zaveda same sebe, Rebeko naslavlja s svojo sestro in ne hčerko.

Skupaj z Rebeko živi tudi njen mož Rafko. Rafko in Rebeka pričakujeta svojega prvega, nenačrtovanega, a zelo dobrodošlega otroka, otroka, ki mu bo ob rojstvu ime Ester.

1. prizor

Pozno zvečer. Eva, Rebeka in Rafko sedijo v dnevni sobi, ko na vrata hiše pozvoni.

EVA: Kdo bi pa bil ob tej uri?

Rebeka odide odpret vrata. Pred vrati je neznani moški. Ta moški je v slabem zdravstvenem stanju, na daleč se vidi, da je bolezen že povsem prevzela njegovo telo. Shujšan je, bled in skoraj neprepoznaven. Rebeka nima pojma, kdo je človek, ki je pred vrati. Odvede ga v dnevno sobo.

Ko ga Eva zagleda, prebledi, kot bi videla duha. Še pravilnejši opis bi bil, da prebledi, saj vidi duha.

Eva in moški stojita drug v drugega. Rebeki in Rafku ni jasno, kaj se dogaja.

REBEKA: Dober dan in vi ste?

EVA: Rafko, prosim, odpelji Rebeko v zgornje nadstropje.

Rafko prime Rebeko za roko in jo odpelje iz dnevne sobe. Rebeka nerada gre, saj je po naravi precej zvedava in ne mara, da česa ne ve. Zato ji niti malo ni všeč, ko ji babica Eva ne pojasni, kdo je skrivnostni obisk, ki jo je tako vznemiril.

2. prizor

Rebeka in Rafko odideta mansardo hiše, v kateri imata svoje gospodinjstvo. Rebeka si ne more kaj, da ne bi razvijala teorij, kdo je skrivnostni moški, ki je prišel v hišo.

REBEKA: Kdo misliš, da je?

RAFKO: Ne poznam dovolj tvoje babice, da bi lahko sklepal.

REBEKA: Mogoče je dejansko moj dedek. Misliš, da bi lahko bil?

Rafko skuša Rebekino pozornost preusmeriti v sestavljanje posteljice za novorojenčka.

REBEKA: Babi je vedno govorila, da se je skurbal in izginil. Mogoče se je prišel pobotat.

S spodnjega nadstropja hiše se zasliši glasen prepir. Rebeka radovedno zastrže s ušesi.

REBEKA: Slišiš to?

Rebeka odide do vrat, da bi lahko bolje slišala prepir. Rafku se zdi nevljudno prisluškovati, zato prižge radio, da bi glasba preglasila prepir. Iz radia se sliši pesem Igra rokenrol cela Jugoslavija skupine Idoli.

REBEKA: Pa če me zanima!

Rafko se odloči še za tretjo varianto preusmeritve pozornosti in Rebeko zvleče v posteljo. Rebeka in Rafko se smejita in poljubljata v postelji. Nenadoma se iz spodnjega nadstropja zasliši nekaj, kar zveni kot strel pištole. Rebeka nemudoma zastrže z ušesi.

REBEKA: Si slišal to?

RAFKO: Iščeš izgovore, da ti ne bi bilo treba seksat?

REBEKA: Ne pretiravaj.

Rebeka se ponovno posveti Rafku in slači njegov pulover, ko zasliši še enkrat nekaj, kar zveni kot strel pištole. Rebeka plane do radia in ga ugasne, da bi bolje slišala. Vse kar sliši, je

živalsko dretje in jokanje Eve. Rebeka prestrašeno pogleda Rafka. Rafko plane pokonci in si obleče nazaj pullover.

RAFKO: Tu počakaj.

3. prizor

Rafko previdno pogleda v dnevno sobo, kjer zagleda krvavo Evo, ki joče in objema mrtvo Avan.

Zasliši se pogovor Rebeke in Rafka iz leta 2023.

REBEKA (glas iz leta 2023): Ja, spomnim se tega, seveda se spomnim. Babici se je snelo in ubila je mami.

RAFKO (glas iz leta 2023): No, potem me je tvoja babi prosila, naj te odpeljem v hotel, da ne bi videla tega pa da ne bi bila zraven, ko pride policija.

REBEKA (2023): Ja.

RAFKO (2023): Ampak, ko si ti zaspala, sem se na prošnjo tvoje babice vrnil. Dala mi je lopato...

Krvava Eva v letu 1991 izroči lopato Rafku in skupaj kopljeta grob na vrtu, poleg njiju je truplo mrtvega moškega. Eva je še vedno krvava, ob kopanju pa postaja umazana še od blata zemlje.

REBEKA (2023): Rafko, kdo je bil ta moški?

RAFKO (2023): To sem tudi jaz vprašal.

Rafko v leti 1991 koplje in tudi sam postaja umazan od blata. Zmedeno vpraša Evo.

RAFKO: Eva, kdo je ta moški?

EVA: Rebekin oče.

REBEKA (2023): Kaj?

RAFKO (Evi): Kaj?

EVA: Ta moški si ne zasluži groba ali, da bi se ga kdorkoli spominjal.

Rafko in Eva kopljeta dalje, za dramatični efekt prične še močno deževati. Eva pove Rafku zgodbo o Rebekini materi Avan in njenemu očetu, ki jo Rafko sedaj deli z Rebeko in Ester.

1972

Slovenija, Jugoslavija. V meščanski hiši živijo Mihael, Eva in njuna 27-letna hči Avan. Navzven so popolna družina, oče Mihael je vojni veteran, mama Eva pa je precej dejavna v komitejih in priljubljena v različnih socialnih krogih. Mihael ima v resnici težave z alkoholom, Avan pa je precej anksiozna, introvertna oseba, ki skoraj cele dneve preživi v svoji sobi. Avan ima sicer 27 let, a občasno se zdi, kot da je naiven otrok ujet v odraslo telo, včasih pa kot da je starka, ki je v življenju doživela še preveč stvari.

1. prizor

Avan v svoji sobi posluša pesem Kam si namenjen skupine Bele vrane in zraven lista revijo Naša žena. Na naslovnici revije je portet igralko Milene Zupančič iz filma Cvetje v jeseni.

MIHAEL: Evo, sem doma, da ne boš spet težila, kje sem.

EVA: Pa saj ti ne težim, zadnjič sem samo vprašala...

MIHAEL: Spet me izzivaš.

Tišina iz sosednje sobe, Avan prestrašena čaka, kaj se bo zgodilo. Zasliši, kako nekdo nekaj išče po omaricah, nato besno zaloputne vrata omarice.

Avan zasliši Mihaela, ki se besno zadere.

MIHAEL: Kam si skrila?

Eva ne odgovori.

MIHAEL: Vem, da si skrila! Povej, kam!

EVA: Stran sem zčila.

MIHAEL: Kaj si?!

Avan ob zadnjem Mihaelovem vzkliku prestrašeno trzne. Avan nato zasliši udaec in zvok nekoga, ki je izgubil ravnotežje in priletel ob jedilno mizo, najverjetneje Eva, ki jo je Mihael najverjetneje udaril.

Avan prestrašena povsem stiša radio in odide do vrat sobe, ki jih čisto tiho zaklene - ker nima ključa, za to uporabi kovinski obešalnik, ki ga na enem koncu namesti na kljuko na vratih in na drugem na kljuko na steni.

Medtem je iz sosednjega prostora slišati Mihaela, kako pretepa Evo. Ta moleduje, naj neha. Mihael ima kot mnogi moški, ki so preživeli vojno, posttravmatski sindrom, ki ga država razrešuje z dostopnim poceni alkoholom.

EVA: Mihael, prosim.

MIHAEL: Utihni.

2. prizor

Dan kasneje. Eva, čisto modra po obrazu, šepajoče vstopi v Avanino sobo. Avan leži na postelji in na televiziji gleda ameriški film. Eva prisede k Avan na posteljo in nekaj trenutkov skupaj gledata televizijo.

EVA: Marlon Brando, a? Seksi moški.

AVAN: Ja, res seksi moški.

EVA: Nimamo takih v tej državi... No, mogoče Bata.

Eva in Avan se zazreta v poster Bate Živojinovića, ki ga ima Avan na steni, se spogledata in odobravajoče prikimata.

Eva se nato zresni, očitno ji ni prijetno imeti naslednjega pogovora.

EVA: Avan, že precej let je odkar si pustila šolo pa kr neki mesecev odkar si dala odpoved...

Avan zavzdihne, njena dobra volja jo mine. Odide do televizorja in glasnost močno poveča. Eva potrpežljivo počaka, da se Avan vrne v posteljo in se udobno namesti naza. Nato odide do televizorja in ga izklopi. Avan naveličano pogleda Evo.

EVA: Če te zanimajo filmi, videla sem oglas, da Boštjan Hladnik snema nov film in da iščejo statiste?

Eva vzame iz žepa letak in ga pomoli Avan, ki odvrta pogled. Evi je žal, da mora imeti ta pogovor, a še bolj pa ji je žal, da njena hči nima volje do življenja. Avan nima volje do življenja že leta, ampak Eva si že leta raje laže, da je vse v redu, kot da bi se soočila s dejstvo, da njena hči očitno ni srečna. Človek je srečen toliko, kot je srečen njegov najmanj srečen otrok. Ta stavek lahko interpretiramo na dva načina - ali starši čutijo nesrečo lastnega otroka in so podzavestno manj srečni, ker je otrok manj srečen, ali pa so v resnici starši tisti, ki so nesrečni in je otrok zgolj projekcija sreče svojih staršev.

EVA: Jaz sem tudi brala o... no, lahko greva do zdravnika, obstajajo tablete, če so ljudje... takšni kot ti.

AVAN: Kaj to pomeni? Kakšni so ljudje, takšni kot jaz?

EVA: Nejevoljni? Potrti?

Avan nakaže Evi, da si res ne želi te debate.

EVA: Lahko greš z mano sestanek zvečer? Enkrat si šla pa ti je bilo zanimivo?

AVAN: Mami, meni je žalostno na vaših srečanjih. Govorite o tem, kako morajo biti ženske močne in suverene, kako je splav pravica ženske in tako naprej, doma imate pa vse po vrsti pijane može, ki vas pretepajo, in ne naredite nič. Zakaj se pa o tem nikoli ne pogovarjate?

Evo Avanine besede vidno prizadenejo, Avan odide do televizorja in ga spet prižge ter Evi s tem sporoči, da res noče nadaljevati pogovora.

3. prizor

Eva veselo vstopi v kuhinjo, kjer je tudi Avan. Avan ima danes še slabši dan in strmi samo strmi predse. Eva je oblečena za odhod, veselo naznani.

EVA: Avan. Dejansko nam je uspelo. Jugoslavija bo v roku leta ali dveh pravico do splava dejansko vpisala v ustavo. Jaz sem presrečna.

Avan ne deli veselja, Eva se ne pusti motiti v svojem zmagoslavju.

EVA: Malo bomo proslavile, greš z nami?

Avan niti nima časa odgovoriti, saj se vhodna vrata se z vso silo odprejo in v hišo vstopi pijani Mihael. Eva in Avan ga prestrašeno pogledata.

MIHAEL: Žena, doma sem.

Mihael odide do kuhinje in se razgleduje. Avan in Eva prestrašeni čakata, kaj bo.

MIHAEL: Pa nič nisi skuhala.

EVA: V pečici je sarma.

MIHAEL: Pa sarmo si skuhala. Ker veš, da ne maram sarme.

Mihael prime pokrovko in jo vrže proti Evi. Avan se odloči, da bo najbolje, če zbeži iz hiše.

4. prizor

Avan bosa in popolnoma premočena navsezgodaj zjutraj pricaplja domov. Eva jo z olajšanjem pogleda, Avan je vidno odsotna v svojih mislih.

EVA: Skrbelo me je, kje si. Še atija je skrbelo. Iskala sva te.

Eva odide do Avan in jo objame. Nato si jo od glave do peta ogleda.

EVA: Avan, kje imaš čevlje?

Avan jo zmedena pogleda, nekaj trenutkov je videti, kot da ne ve, s kom govori, nato pogleda svoje noge.

AVAN: Ah. Očitno sem jih pozabila.

EVA: Deset stopinj je zunaj in dež! Pljučnico boš dobila.

AVAN: Hm.

Eva vzame odejo in z njo pokrije Avan, z brisačo pa ji začne brisati mokre lase.

EVA: Kje si pa hodila?

AVAN: Morala sem naokoli, ker so me zalezovali.

EVA: Kaj? Kdo ti je sledil?

AVAN: Pšt. Sem jim ušla, mama.

Eva gleda Avan in ne ve, kaj naj si misli, ali kaj naj naredi.

EVA: Avan, si ti v redu?

Avan se nasmehne in igra, da je z njo vse v redu.

AVAN: Seveda.

EVA: A veš, kje smo pa kdaj smo pa kdo sem jaz pa kdo si ti?

AVAN: Seveda, ti si moja mama in jaz sem Avan. Doma sem in je leto 1972.

© Iza Strehar. Uporaba in reprodukcija besedila brez pisnega dovoljenja avtorice je prepovedana.

Eva gleda Avan in ne ve, kaj bi.

EVA: Kje pa si bila?

AVAN: V parku.

Eva je tiho in ne ve, kaj se dogaja.

EVA: Avan. Si prepričana, da je vse v redu?

Avan prikima.

AVAN: Ja, ja, nobene skrbi.

5. prizor

Avan leži v postelji in strmi v strop.

Nenadoma se ji zazdi, da nekaj sliši.

Hodi po sobi, se z ušesom naslanja na steno in posluša.

Previdno zaklene svoja vrata s svojim patentom z obešalnikom.

Po nekaj trenutkih prične trgati pluto s stene.

Ker pod prvim kosom plute, ki ga odtrga, ne najde ničesar, še naprej trga.

Postaja nekoliko manična.

Eva, ki se je pravkar prebudila, poskuša vdreti v sobo.

EVA: Avan! Avan!

Eva uspe podreti vrata na tla in plane k Avan, jo pograbi in strese. Avan jo močno klofne.

EVA: Kaj je s tabo? Kaj se dogaja?

AVAN: Če mi pa prisluškujejo. Ves čas mi prisluškujejo!

EVA: Kdo?!

Avan plane v manični jok.

AVAN: Ne vem. Ne vem. Ne vem, kaj je narobe z mano, mami. Ne vem.

Avan se zvije v fetus na tleh, se joče in ziblje.

Eva jo prestrašeno gleda in ne ve, kaj bi.

V sobo pride še Mihael.

MIHAEL: Kaj se dogaja?

EVA: V bolnico jo moram peljat. Ne vidim druge.

MIHAEL: Pa saj je vse v redu. Poglej.

Mihael stopi do Avan in jo strese za ramo.

MIHAEL: Avan? Avan?

Avan strupeno pogleda Mihaela in ga do krvi ugrizne. Mihael prestrašeno odskoči.

6. prizor

Bolnišnica, Eva čaka na zdravnika. Zdravnik izstopi iz sobe in stopi do Eve.

ZDRAVNIK: Avan ima že kar izrazite simptome shizofrenije.

EVA: Se opravičujem, ampak ne vem...

ZDRAVNIK: Vam bo sestra vse razložila pa še brošurice dala. To je oblika norosti...

EVA: Prav.

ZDRAVNIK: Blodnje ima, prisluhe, paranoična je. Te težave ima najbrž že nekaj časa, ampak jih je uspešno skrivala pred vami.

EVA: Ja?

ZDRAVNIK: Zdaj pa so podivjali. Najbrž zaradi hormonov.

EVA: Kakšnih hormonov?

ZDRAVNIK: Avan je noseča.

EVA: Kaj?

ZDRAVNIK: Tako da bo potreben natančen posvet glede zdravljenja, da ne bo škodovalo otroku. Shizofrenijo se precej uspešno zdravi z elektrošoki. Ampak za nosečnice je tvegana. Mogoče počakajmo, da rodi, in jo potem začnemo zdraviti?

7. Prizor

Eva previdno stopi do Avanine postelje. V rokah ima vrečko sadja, ki jih je prinesla. Odloži jih na nočno omarico.

Avan leži v postelji, videti je blažena in pomirjena.

EVA: Avan.

AVAN: (blaženo) Dojenčka bom dobila.

EVA: Ja...

AVAN: Lepo mi je.

Eva jo gleda in ne ve, kaj bi rekla.

EVA: Avan, kdo je otrokov oče?

AVAN: Kaj?

EVA: Kdo je oče?

Avan zaupno stiša glas in pomigne Evi, naj pride bližje.

AVAN: Bog.

EVA: Kaj?

AVAN: Bog.

EVA: Bog?

AVAN: Pšt. Ne preveč na glas.

EVA: Kaj?

AVAN: Da ne bodo komunisti ubili mojega otroka.

EVA: Avan.

AVAN: Odrešenika bom rodila. Izbrana sem bila.

Eva jo nejeverno in prestrašeno gleda.

EVA: Avan, jaz...

AVAN: Saj se samo hecam, mami, no. Valda ni bog oče mojega otroka. Kje pa ti živiš. A si zmešana. Jaz nisem. Jaz nisem zmešana.

EVA: Kdo pa je oče?

AVAN: En sošolec iz srednje. Ne poznaš ga. Bilo je. Tako malo. Za hec. En večer. Me je zanimalo, kako je to počet. Pa se je očitno prijelo.

EVA: Kateri sošolec?

AVAN: Jernej.

EVA: Aha. in kaj boš zdaj?

AVAN: Kako, kaj bom zdaj?

EVA: Kaj boš z otrokom?

AVAN: Imela ga bom, a ne?

EVA: A si prepričana?

Ob Evinem vprašanju Avan mine dobra volja.

AVAN: Zakaj me to sprašuješ?

EVA: Samo pravim. Mogoče, glede na to, da niti v zvezi nisi s tem... Jernejem... mogoče bi najprej ugotovila, kaj si želiš od življenja in potem...

Avan Evino vprašanje razburi in v vanjo prične jezno metati sadje, ki jih je Avan odložila na njeno nočno omarico.

AVAN: Kaj mi to govoriš? Zakaj mi to govoriš?

V sobo pride medicinska sestra, da bi umirila situacijo.

SESTRA: Gospa, najbolje bo, če odidete.

8. prizor

Avan je privezana na posteljo v psihiatrični bolnišnici. Eva stoji ob postelji in jo zaskrbljeno gleda. Avan je očitno precej zadrogirana, deluje odsotno in srečno. Eva previdno začne pogovor.

EVA: Avan. Jaz. Jaz sem razmišljala, da se mogoče lahko jaz usedem s tem Jernejem in...

AVAN: Kom?

EVA: Jernejem. Z očetom tvojega otroka.

AVAN: Rebeke.

EVA: Kaj?

AVAN: Rebeka ji bo ime.

EVA: Prav. Ampak. Jernej...

AVAN: Jernej ni oče. To sem si izmislila.

EVA: Okej. Kdo pa je?

AVAN: Richard Burton.

EVA: Richard Burton? Igralec? Mož Elizabeth Tylor?

AVAN: Ja.

EVA: Aha... Ampak. On živi v Ameriki, veš?

AVAN: Film so snemali v Jugoslaviji, Sutjesko, pred neki meseci. Se ne spomniš?

EVA: To dejansko je res... In je bolj verjetno od spočetja od boga, ampak.

Avan ima trenutek streznitve oziroma prizemljitve.

AVAN: Včasih možgani delajo zablude, ker se je pretežko soočit z resnico.

EVA: Kaj?

AVAN: To je rekel zdravnik.

Avan ponovno poleti v blodnje.

AVAN: Ampak nikomur ne povej. Ker bi bil medijski škandal. Elizabeth bi znorela. Richard je rekel, da ni najbolj enostavna ženska.

© Iza Strehar. Uporaba in reprodukcija besedila brez pisnega dovoljenja avtorice je prepovedana.

9. prizor

Eva sedi doma in premišljuje. Vstopi Mihael, odide do kredence in si naliže kozarec vinjaka Rubin.

MIHAEL: Kaj razmišljaš?

EVA: S kom je Avan noseča, kaj pa.

Mihael se posmehne.

MIHAEL: Ah, mladost. Kdo bi vedel. Saj se spomniš, ko si bila ti mlada in si imela afero s tistim, Josipom ali kaj je že bil. In nisi želela, da bi kdorkoli vedel. No, v resnici smo vsi v brigadi vedeli.

EVA: Ja, samo. Jaz nisem bila cele dneve v hiši. Avan je že večino življenja skoraj ves čas doma, nikamor ne gre, ves čas gleda tisto prekleto televizijo, za katero sem ti rekla, da ji je ne kupi, nima prijateljev, nima hobijev, ni mi jasno, kdaj bi sploh koga spoznala in...

MIHAEL: Eva, pretiravaš. Kako veš, da je ves čas samo doma? Saj tebe večino časa ni.

EVA: Ja, ampak... Ne vem. Edini moški, za katerega vem, da je v stiku z Avan... si ti.

Mihael si naliže nov kozarec pijače.

Eva pogleda Mihaela, v resnici brez motiva, ampak ob njenem pogledu Mihaelu postane neprijetno.

Evi se nenadoma posveti. Zgroženo razpre oči.

EVA: Ne.

MIHAEL: Kaj?

EVA: Ne, no.

MIHAEL: Eva, ne vem, o čem govoriš.

Eva ne more dojeti vsega skupaj in prestrašena gleda Mihaela. Mihaelu je nelagodno, ampak nič ne reče. Eva se sesede.

© Iza Strehar. Uporaba in reprodukcija besedila brez pisnega dovoljenja avtorice je prepovedana.

EVA: Ti si meni življenje uničil.

MIHAEL: Kaj?

EVA: Ja, že leta 45, ko si...

MIHAEL: Eva, ti nisi nič boljša od mene. Kaj, misliš, da sem samo jaz slabe stvari takrat delal...

EVA: In potem sem se še odločila, da bomo skupaj družina. Ne bi smeli. Ne bi smela priti sem k tebi v to hišo.

MIHAEL: Sama si te odločitve sprejela.

Eva ga nemo gleda. Mihael je obupal nad nalivanjem vinjaka v kozarec in ga zdaj pije iz steklenice.

EVA: Moja hči. Moja ljuba hči. Kako si lahko...

Mihael ima dovolj obtožb in vrže steklenico proti Evi. Eva se izmakne, steklenica se na tleh razbije.

MIHAEL: Daj, ne delaj se neumne. Zmeraj hočeš mene dojemati kot slabega, ampak oba veva, da nisi nič boljša od mene, a ne? Oba sva slaba in pokvarjena skupaj.

EVA: Očitno sem malo vseeno boljša od tebe.

Mihael plane proti Evi in jo začne daviti.

Eva se mu komaj izmuzne in steče iz sobe.

Mihael v omarici išče novo steklenico pijače.

Čez nekaj trenutkov se v prostor vrne Eva s puško v roki.

Mihael se obrne, da bi ji nekaj rekel, ko vidi, da Eva puško meri vanj.

Mihael se ji posmehne, ker ne verjame, da bi ga Eva lahko ustrelila.

Mihael se ne moti.

Eva s puško ustreli pol metra stran od Mihaela.

EVA: Izgini pa nikoli v življenju se ne vrni!

Mihael se posmehne.

MIHAEL: Daj, no.

Eva še enkrat ustreli, tokrat pol metra na Mihaelovo glavo.

EVA: Izgini!

Mihael se pobere iz hiše, Eva pade na kolena in nemočno joče.

10. prizor

Eva čaka pred vrati na hodniku. Skozi vrata stopi članica razsodišča Barbara, ki je tudi Evina prijateljica iz partizanskih let, in stopi k Evi. Eva jo pričakujoče pogleda.

EVA: Bo?

BARBARA: Ne.

EVA: Zakaj ne? Saj sem na prošnjo napisala in opisala okoliščine. Bolna je pa...

BARBARA: Avan je tista, ki noče delat splava.

EVA: Kaj?

BARBARA: Me smo jo spraševale, če si želi delat splav in je rekla, da ne. Noben zdravnik ne bo naredil splava ženski, ki noče splavit.

EVA: Ampak ona je shizofrena.

BARBARA: Ni važno. Noče delat splava. Polnoletna je in njena beseda velja.

11. prizor

Eva drži v naročju novorojenčico Rebeko. Pogovarja se z zdravnikom.

ZDRAVNIK: Avan se na elektrošoke dobro odziva. Rekel bi, da še kakšnih deset tretmajev in bo zdrava.

EVA: Hvala.

ZDRAVNIK: Je pa še vedno v krhki fazi. Avan se kakšen dan zaveda, da je rodila, večino dni pa ne... Kakšen dan ve, katero leto smo, večino časa pa govori o neskončnosti veselja, kjer ne obstaja čas ali prostor.

Eva prikimava. V sobo pripeljejo Avan, privezano na posteljo, očitno je ravno imela enega od tretmajev. Še leta se bodo nekaterim psihiatrom elektrošoki primerno zdravljenje shizofrenikov in ne mučenje ter izživiljanje nad nemočnim človekom potrebnim pomoči. Ta oblika zdravljenja se bo v nekaterih državah pojavljala še leta 2023.

Zdravnik odide, Eva stopi do Avan in jo nežno poboža.

Eva proti Avan pomoli Rebeko, a Avan se nejevoljno obrne stran od svojega otroka. Eva umakne novorojenčico v voziček.

EVA: Zdravnik pravi, da boš kmalu bolje.

Avan glasno zahlipa.

AVAN: Mami, jaz bi šla domov. Ne bi več.

EVA: Samo še malo pa boš doma in boš zdrava in...

AVAN: Ampak jaz nočem več.

EVA: Vem, da je težko, ampak.

Avan se začne hlipajoče dreti.

AVAN: Nočem več! Domov me odpelji!

V sobo priteče medicinska sestra in Avan da injekcijo pomirjeval.

SESTRA: Gospa, mislim, da bo bolje, da odidete.

Eva z Rebeko v naročju odide iz Avanine sobe. Ko Eva odhaja po hodniku, še vedno sliši kričanje Avan.

Zaslišimo pesem Venus in furs skupine The velvet underground. Izbor te pesmi ni naključen, glavnega pevca skupine Lou Reed so konec petdesetih zdravili z elektrošoki zaradi psihičnih težav. Lou Reed sicer nima veze z našo zgodbo, je pa zanimivo dejstvo, da so bili tudi nekateri zelo kreativni in uspešni ljudje v zgodovini travmatizirani z elektrošoki.

Eva na koncu hodnika še vedno sliši kričanje Avan, ki se počasi umirja zaradi prejetih pomirjeval.

Evi po licih polzijo solze.

6. prizor

Rebeka in Ester šokirani gledata Rafkota. Rebeka z grozo v očeh ugotavlja, da je otrok incesta. Esterine misli nemudoma krenejo k možnosti, da je njen plod, ki ga ima trenutno v sebi degeneriran zaradi krvoskrunstva.

REBEKA: Jaz sem. Moj oče je. Moj dedek?

RAFKO: Ne. Ne. Ne. Ne. K sreči. Če v tej zgodbi sploh čemu lahko rečeš sreča, ne. Tvoj pravi dedek je. No. Nikoli ni priznal Avan. Tvoja babi je med vojno zanosila z nekim Josipom.

Rafko nadaljuje s pripovedjo, ki jo je izvedel od Eve tiste noči.

V letu 1991 Rafko in Eva odložita truplo Mihaela v izkopani grob in ga sedaj zasuvata.

EVA (1991): Vojna je bila in malo sem bila mlada pa malo sem bila naivna.

1945

1945, osvobojeno ozemlje v Beli krajini. Ravno se je razširila novica, da je Hitler naredil samomor in čutiti je znake veselja, saj vse kaže, da bo vojne kmalu konec. Eva dela kot bolničarka v partizanski bolnišnici.

1. prizor

Eva sedi na mizi v majhni partizanski bolnici. Oblečena je v oblačilo partizanske bolničarke, poleg nje je Barbara, ki je prav tako partizanska bolničarka.

BARBARA: Načeloma ne bo problema, sama sem že dvakrat to dala skoz. Bo pa bolelo.

EVA: Mhm.

BARBARA: Sam, daj vseeno premisli.

EVA: Zakaj mi to govoriš? Saj si sama dvakrat...

BARBARA: Ja, ker smo bili sredi vojne. Vojne bo pa vse kaže konec kmalu. Tako da bo lažje. Saj bo nova država poskrbela za nas, ki smo se borili na pravi strani in pomagali zmagat v vojni.

EVA: Pa smo bili na pravi strani?

BARBARA: Ja.

EVA: In, kaj bo s tistimi, ki niso bili?

BARBARA: Ne vem, pač. Kdo bi vedel. Kar mora tebe zanimati je, da bo država poskrbela zate in za tvojega otroka.

EVA: Država že lahko poskrbi zame, samo Josip bo šel pa kr lepo skrbet za svojo dejansko ženo pa tri otroke.

BARBARA: A ti je to rekel?

EVA: Ne, ampak samo zato, ker sem ponesreči zanosila, še ne pomeni, da sem neumna.

BARBARA: Ja. Ne vem. Nek gon za preživetje oziroma gon za ohranitev vrste se v človekovi naravi avtomatsko sproži pa se otroci hitreje primejo kot izven vojnega stanja. To je moje opažanje.

EVA: Znanstveno medicinsko opažanje.

BARBARA: Ma, ne, to so bolj. Poljudnoznanstvene ugotovitve.

Tišina.

EVA: Koliko jih je pa zdele med vojno prišlo do tebe, da bi...

BARBARA: Precej.

EVA: Katera je bla pa najbolj učinkovita metoda?

BARBARA: Milnica.

EVA: Mhm. Potem pa poskusiva to.

Barbara nepremično gleda Evo.

EVA: Kaj?

BARBARA: Ena mi je enkrat umrla. Dve uri kasneje. Je prav, da ti povem.

Eva skomigne z rameni.

EVA: Nimam druge izbire, a ne?

BARBARA: Mislim. Lahko ga obdržiš. Saj si Eva. Mati človeštva tako rekoč.

EVA: Jaz sem se vedno spraševala, kako se je človeštvo nadaljevalo, če pa sta Adam in Eva imela samo dva sina - Abela in Kajna.

BARBARA: Prvo kot prvo - Biblije se ne bere dobesedno. Drugo kot drugo - imela sta več otrok, samo da večinoma niso del kanona in ne vemo nič o njih. Prvi hčeri naj bi bilo ime Avan.

EVA: Torej smo vsi samo potomci incesta med brati in sestrami.

BARBARA: Kot sem rekla - Biblije se ne bere dobesedno. To so miti. Res ne bi obdržala otroka?

EVA: Nočem.

BARBARA: Prav. Razumem.

2. prizor

Nekaj dni kasneje Eva leži na mizi, Barbara pa jo pregleduje. Barbara zavzdihne.

BARBARA: Ni bilo uspešno.

EVA: Kaj?

BARBARA: Ni uspelo. Še vedno si noseča.

EVA: Pa ne, no.

Eva se usede.

EVA: Kaj zdaj?

Barbara skomigne z rameni.

EVA: Dajva še kaj drugega probat.

BARBARA: Mene je strah, da bom tebe poškodovala. Nimam pojma, kako je tvoj plod tole spiranje preživel, ampak. Bojim se, da bom, če še enkrat to poskusiva, poškodovala tebe.

EVA: Kakšne so druge možnosti?

Barbara razmišlja.

BARBARA: Jaz bi vsaj par dni počakala. Da okrevaš.

EVA: Prav.

Barbara gre do omarice in iz nje vzame suha zelišča.

BARBARA: To sta vodna kreša in encijan. Naredi si čaj iz tega. Mogoče pomaga. Pa dviganje težkih stvari in kopanje v vroči vodi bi tudi lahko pomagalo.

EVA: Hvala.

3. prizor

Eva na štedilniku greje ogromen lonec vode. V kuhinjo vstopi Mihael. Na tej točki se v našo zgodbo zgodovinsko linearno prvič vplete še tretji nadangel - Mihael. Gabriela in Rafaela smo že dobro spoznali. Avtorici zgodbe se je zdelo ironično poimenovati vse tri moške like v zgodbi po nadangelih. Ker četudi naj bi nadangeli bili brezspolni nosilci sporočil od boga, imajo vsi trije nedvoumno moška imena.

Mihael je vidno zaljubljen v Evo, Evi pa se vidi, da do njega goji prijateljska čustva in čisto nič več.

MIHAEL: Kuhaš golaž?

EVA: Nekaj takega.

MIHAEL: Si že kaj govorila z oficirji, kam bi želela, da te po vojni premestijo?

EVA: Ne, ne še.

MIHAEL: Pa si že razmišljala?

EVA: Ne zares.

MIHAEL: Jaz ostanem tu na izobraževanju še kakšno leto, potem pa v Ljubljano pa sem mislil...

EVA: Dobro zate.

MIHAEL: Ja, ampak sem razmišljal. Če bi. Želela it z mano.

Eva je tiho in ne ve, kaj bi rekla.

MIHAEL: Vem, da. Da od tvoje družine ni več nihče ostal, pa. Te nihče zares ne čaka, tako da. Sem pomislil, da.

Eva prijazno pogleda Mihaela in ga poboža po licih.

EVA: To je res lepo od tebe. Ampak, mislim, da nekje neko drugo dekle čaka nate. Mogoče kar v Beli krajini. Napaka bi bila, če bi šla jaz s tabo.

Mihaela Evine besede vseeno vidno prizadenejo. Eva poskusi s štedilnika dvigniti ogromen, težek lonec z vrelo vodo. Ker je Mihael jezen na Evo, ji niti ponudi ne pomoči.

© Iza Strehar. Uporaba in reprodukcija besedila brez pisnega dovoljenja avtorice je prepovedana.

Eva lonec z vodo s štedilnika stežka prestavi na tla, nato ga vleče po tleh proti skupni kopalnici, v kateri je več kaplnih kadi. Mihael še vedno stoji kot vkopan na mestu.

MIHAEL: K ženi se bo vrnil.

Eva obstoji.

MIHAEL: Josip se bo vrnil k svoji družini. Ne bo ostal s tabo. Vem, da upaš, da bo ostal s tabo, ampak ne bo. Ne bit neumna, ker vem, da nisi.

Eva ne odgovori.

MIHAEL: Lahko vsem rečem, da je moj.

Eva zmedena obstoji.

EVA: Kdo?

MIHAEL: Otrok. Vem, da si noseča. Rekla bova vsem, da je moj, in to je to.

EVA: Ah, Mišo. Še veš ne, kakšne stvari ponujaš. Žal bi ti bilo.

MIHAEL: Ne, ne bi mi bilo.

EVA: Nočeš otroka, ki v resnici niti tvoj ni, verjemi.

MIHAEL: Hočem, če je tvoj.

Eva in Mihael se tiho gledata, Eva počasi spregovori.

EVA: Otroka ni več. Nesreča se je zgodila.

Mihael ne ve, kaj bi rekel.

MIHAEL: Žal mi je.

EVA: Skratka. Srečno. Oprosti, ampak sedaj imam pa delo.

Eva se spet posveti svoji vreli vodi, Mihael jo togoten gleda.

© Iza Strehar. Uporaba in reprodukcija besedila brez pisnega dovoljenja avtorice je prepovedana.

MIHAEL: Neumnost delaš. Še prosila me boš za kakšno uslugo.

EVA: Mogoče.

Mihael odide, Eva počasi dvigne lonec z vodo in vodo zlije v kopalno kad. Nato se pripravi na kopel v vroči vodi.

7. prizor

Rebeka gleda Rafkota in skuša preleteti vse informacije, ki ji jih je Rafko posredoval.

REBEKA: Zakaj pa mi nisi tega povedal?

RAFKO: Težko ti je bilo že, ker je šla tvoja babi v zapor. Pa noseča si bila. In pod stresom. Potem, ko je prišla Ester na svet se mi je pa zdelo, da. Ne vem. Bi te to lahko uničila.

REBEKA: Hvala bogu za moške, ki se namesto nas odločite, kaj ženske lahko prenesemo in kaj ne, a ne?

RAFKO: Rebeka.

REBEKA: Ne, ne, super, hvala. Res. Vsaj vem, da si se začel oddaljevati od mene, ker si moji babici truplo pomagal zakopat. Pred tem sem mislila, da sem bila dejansko sama kriva, da si... kar naenkrat. Postal. Odsoten. Prepričana sem bila, da me varaš.

ESTER *(ki ji manjka del zgodbe)*: Ampak. Kaj pa se je dejansko zgodilo leta 1991?

REBEKA: Koga briga. Naj zgnije do konca v zaporu tvoja prababica. Jezus Kristus, no.

Rebeka žalostna pogleda Rafka.

REBEKA: Veš, ko sva pričakovala Ester. Jaz sem res mislila, da naju čaka lepo skupno življenje. Da bomo vsi trije skupaj. Pač. Srečni.

RAFKO: Jaz tudi.

REBEKA: In ona mi je to uničila.

RAFKO: Zaščit te je poskusila. Pa saj si. Ester si dala lepo življenje.

Ester ni več prepričana, če je imela lepo življenje. V tem trenutku se sprašuje, kaj je to življenje v resnici bilo. Je bilo lepo? Resnično ni več prepričana, če bi rada rodila otroka v to družino. Dobiva krizo identitete. Kdo sploh je ona? Kaj je njena družinska zgodovina? Bi morda otroku naredila uslugo, če bi nosečnost končala? Njena starša sta se kmalu po njenem rojstvu ločila in zaradi tega ima Ester v resnici precejšnje nezaupanje do moškega spola in ciničen odnos do zvez. Spomini iz njenega otroštva, ki jih je hranila v svoji glavi, dobivajo drugačen pomen.

1994

Božični večer, v domu meščanske hiše je lepo okrašeno božično drevo z lučkami. Triletna Ester si z velikimi očmi ogleduje lepo zavita darila pod drevesom in čaka trenutek, ko bo mama Rebeka naznanila, da jih lahko odpre. Ampak Rebeka ve, da bo najprej morala pridno pojesti večerjo.

Rebeka sedi za pogrnjeno mizo, čaka in gleda na uro. Končno skozi vrata vstopi Rafko. Rafko najprej objame Ester, nato stopi do Rebeke in jo poljubi. Rebeka nemudoma zavoha Rafkovo sapo, ki jo spravi v slabo voljo. Očitajoče ga pogleda, Rafko ve, kaj ta očitajoči pogled pomeni.

RAFKO: Božič je. Malo smo praznovali.

REBEKA: Ja? In kaj je bilo pred tremi dnevi? Pa pred enim tednom? Intenzivne priprave na božič?

Rebeka in Rafko se trudita prepirati čim tišje, da ju ne bi slišala Ester. Ester se tako kot vsi mali otroci zavedajo, kdaj pogovor ni namenjen njim in sami od sebe staršem olajšajo delo tako, da se pretvarjajo, da pogovora, ki jim ni namenjen, ne slišijo, v resnici pa poslušajo zelo pozorno in skušajo razumeti.

REBEKA: Kje si sploh imel priložnost? Babi si nesel hrano pa darilo. Kje in kako ti je uspelo?

S sedaj razkritimi dogodki je precej jasno, da je Rafko po obisku Eve potreboval malo utehe v obliki alkohola, saj so ponovno oživel spomini na pokop Mihaela, ki jih tri leta kasneje še vedno skriva pred Rebeko, da bi jo zaščitil.

RAFKO: A se res hočeš prepirati na božič?

REBEKA: Zakaj pa ne? A ni to pravi čas za resnico?

Rafko nima protiarmenta.

REBEKA: Meni se tega ne da več prenašat. In to traja že leta. Plus, odkar sem rodila, se me niti dotaknit nočeš. Meni ni treba prenašati nekega komatoznega moškega v svoji hiši, da to najina hči gleda. Po novem letu te nočem več tu.

Rebeka ima tisto neverjetno lastnost, da lahko na življenje gleda povsem racionalno in čustva povsem izklopi. V svojih možganih je naredila enačbo, ki ji potrjuje, da njeno življenje niti malo slabše ne bo brez Rafkota, ki ima težave z intimo že vse od tiste usodne noči leta 1991.

Kaj pa ljubezen? V Rebekinih možganih je to nekaj precenjenega, nekaj, kar ljudem onemogoča dobro življenje in zdrave odločitve. Nekaj pogubnega. Ko so v šoli brali Prešernov Sonetni venec in jim je učiteljica razlagala o Prešernovi nesrečni ljubezni do Julije, Rebeki ni bilo jasno, zakaj nihče ne gleda te ljubezni še z Julijinega zornega kota. Vanjo se je zaljubil nek pijan, star model, jo zalezoval, ji težil in obsedeno pisal pesmi o njej in ona naj bi sedaj bila negativec v tej zgodbi. "Kakšna ljubezen, ne me jebat," si je mislila petnajstletna Rebeka, "zakaj je Prešernova plat zgodbe del kanonske zgodovine naroda in ne Julijina? Se je kdo vprašal, da so poleg njegove poezije njegova zapuščina tudi njegovi neželeni otroci, ki imajo zaradi pijanega, odsotnega očeta daddy issues in težave z intimo?"

2023

8. prizor

Rebeka pred grobom svoje mame Avan kleči na kolenih in joče.

Želi si, da bi bilo življenje njene rodne mame drugačno kot je bilo.

Želi si, da bi njena mama imela srečno življenje.

Razmišlja, kako bi življenje lahko bilo drugače in kako ne bi bila prikrajšana za prisebno mamo.

Ampak razmišljati o tem, kako bi lahko bilo ampak ni, je nesmiselno.

Racionalna Rebeka se bo tega zavedla že sledeči dan.

Ampak ta dan so prvič v njenem življenju čustva premagala razum.

Že naslednji dan se bo pomirila z racionalnim dejstvom, da če bi bili samo mikro trenutki v življenju drugačni, nje ne bi bilo.

Vsaj ne v takšni kombinaciji DNK, kot se skriva v njenih genih.

Še hujše - njene drage Ester tudi ne bi bilo.

Rebeka resnično hitro racionalno postavi stvari na svoje mesto v svoji glavi in gre naprej z življenjem. Ni ji jasno, kako sta lahko Eva in Rafko presodila, da pa ravno ona tega ne bi zmogla.

9. prizor

Ester leži v postelji in ne more spati. Poleg nje Gabor sladko spi. Ester ga ježno gleda, saj mu zavida spanec. Ne zdi se ji pošteno, da nekateri lahko na en dva tri zaspijo. Sama nikoli ni mogla. Že kot otrok je imela težave zaspiti. Vedno se ji je zdelo, da njena nespečnost in tesnoba nista njeni, ampak nekaj kar je podedovala od prejšnjih generacij. Zadnje dni se ji potrjuje, da je njena teorija pravilna. Pregarja jo misel, kaj točno se je dogajalo tiste noči leta 1991.

Ester pod oknom sliši dva mačka, ki se gonita. Dobi manjši panični napad, saj zvoki, ki jih spušča mačka medtem ko jo maček naskakuje, so med najmanj prijetnimi možnimi zvoki, ki jih lahko sliši človek v vsakdanjem življenju. Mački naj bi imeli na svojih penisih bodice, zato naj bi se mačke tako drle, ko jih mački naskakujejo - ker jih boli. Ampak vseeno je v njihovi naravi, da se nastavljajo. Dobesedno se nastavljajo bolečini. Pa to ni niti niso za človeka najbolj absurda razmnoževalna vedenja, za katera je Ester slišala v svojem življenju. Ena vrsta škorpionov naj bi svojo spermateko odložila nekje na obali, nato pa prijela samico in jo prisilila, naj se usede na njo. Nekateri pajki naj bi božali samice, da zaspijo, in jih nato posilijo. Ljubezen in romantika? To je razmnoževanju uspela pripisati le človeška vrsta.

Mačka pod oknom končata svoj spolni odnos, Ester je precej olajšana, da ji tega ni treba več poslušat.

Ester sklene, da bo zadevi o svojih prednikih prišla do dna in naslednji dan obiskala svojo prababico Evo v zaporu.

10. prizor

Ester sedi v parku zapora s svojo prababico Evo. Vidi se, da nimata medsebojnega odnosa. Kako bi ga imeli? Eva je prosila Esterino mamo Rebeko, naj je pravnukinja ne obiskuje, saj se je Eva odločila, da se bo samokaznovala z desetletji samote v zaporu, kjer jo bodo mučili lastni spomini, napake in travme. Njeni možgani so sprejeli to kazen in Eve pri starosti skoraj sto let še niso olajšali z demenco in izgubljanjem spomina. Ne, Eva se mora sama pri sebi vsak dan vsega spominjati in obujati pri polni in zdravi zavesti.

EVA: No, potem ti je tvoj oče tako ali tako povedal, kako je bilo z Avan.

ESTER: On ne ve vsega.

EVA: Ne, res ne ve.

ESTER: Ti si Mihaela sprejela kot svojega moža in skupaj sta vzgajala tvojo hči Avan kot bi bila njegova. Nato pa je on...

EVA: Ja.

ESTER: Ampak, kaj se je potem res zgodilo leta 1991?

EVA: 1991 je prišla nova država. In z novo državo, novo upanje. Nepopisan list. Svež začetek... Ampak... Nova država ne pomeni novega začetka zgodovine. Nova država ne pokoplje duhov, ki nenadoma vstanejo od mrtvih in želijo zaključek.

Eva pove Ester o usodni noči leta 1991.

1991

1. prizor

Pozno zvečer tiste usodne noči. Eva, Rafko in Rebeka sedijo v dnevni sobi, ko na vrata hiše pozvoni.

Rebeka odide odpret vrata. Pred vrati je Mihael. Mihael je v slabem zdravstvenem stanju, na daleč se vidi, da je bolezen že povsem prevzela njegovo telo. Shujšan je, bled in skoraj neprepoznaven. Rebeka nima pojma, kdo je človek, ki je pred vrati. Odvede ga v dnevno sobo.

Ko ga Eva zagleda, prebledi, kot bi videla duha. Še pravilnejši opis bi bil, da prebledi, saj vidi duha.

Eva in Mihael stoje strmita drug v drugega.

Rebeki in Rafku ni jasno, kaj se dogaja.

REBEKA: Dober dan in vi ste?

EVA: Rafko, prosim, odpelji Rebeko v zgornje nadstropje.

Rafko prime Rebeko za roko in jo odpelje iz dnevne sobe. Rebeka nerada gre, saj je po naravi precej zvedava in ne mara, da česa ne ve. Zato ji niti malo ni všeč, ko ji babica Eva ne pojasni, kdo je skrivnostni obisk, ki jo je tako vznemiril. Eva skuša skrivati nelagodje ob pogledu na Mihaela.

MIHAEL: Eva, jaz sem... Jaz nisem imela lepega življenja. Da ne boš mislila. Zadnjih dvajset let. Ne misli, da sem imel lepo življenje.

EVA: In jaz sem imela kaj?

MIHAEL: Jaz sem. Po vojni. Ko smo postali družina, jaz sem iskreno verjel, da bomo srečni. Da se bomo imeli lepo. Potem pa. So prišli na plano duhovi. Sredi noči so prihajali. Saj se spomniš, kako sem kričal v spanju.

EVA: Ti misliš, da mene ni pa nič preganjalo? Me je, pa sem se trudila za nas vse tri, da bi...

© Iza Strehar. Uporaba in reprodukcija besedila brez pisnega dovoljenja avtorice je prepovedana.

MIHAEL: Vedno si bila močnejša od mene. Umiram, Eva.

Eva je tiho. Ne ve, kaj bi mu rekla. Po eni strani se ji poražena podoba Mihaela, nekoč močnega človeka, ki mu je sedaj rak razjedal telo, smilila. Po drugi strani jo je ta podoba pošasti, ki je uničila njeno hčer, navadjala s takšnim besom, da bi najraje skočila nanj in ga zadavila.

MIHAEL: Rak se je začel na jetrih. In se razširil hitro na skoraj vse organe.

EVA: Vsaj na tvojo vest se najbrž ni širil, glede na to, da je najbrž nimam.

MIHAEL: Vedno mi je bilo všeč, kako si znala biti pikra. To mi je bilo vedno všeč pri tebi. Bila si drugačna od drugih deklet v brigadi. Nisem želel biti zaljubljen vate, ker si me zavračala in sem se sam sebi zdel patetičen, ampak si nisem znal pomagat.

EVA: Ti si me potisnil v umor. Prosila sem te za službo in ti si mi dal najbolj grozno službo, kar bi mi jo lahko priskrbel.

MIHAEL: Mislim sem, da...

EVA: Da se bova skupaj cvrla v peklu, ja.

MIHAEL: Ne, bili so. Pa saj veš, da so bili drugi časi. Rekli so ti, da nekaj naredi pa. Pa si. Nisem. Kaj pa vem. Zdelo se je tako smiselno v tistem trenutku. Odpraviti zlo, da imamo nov začetek. To je bil nek čuden trenutek v zgodovini, ko smo padli v skupinsko psihozo in se nihče od nas ni pretirano preizpraševal o širši sliki. O tem, kaj je prav in... Kako nihče v resnici pravice ubogat.

Eva je tiho. Ne vem, kaj bi rekla. Ni bila pripravljena na ta pogovor. Eva je vedno rada pripravljena. Tokrat ni.

MIHAEL: A tisto je... moja hči?

EVA: Nimaš ji pravice reči tvoja hči. Ni tvoja.

MIHAEL: Lepa je.

EVA: Je presenetljivo, da iz tvojih genov lahko pride kaj tako svetlega.

MIHAEL: Eva, jaz zadnjih dvajset let ugotavljam, zakaj sem. Naredil, kar sem vama naredil.

EVA: Kaj pa si naredil?

MIHAEL: Pa saj veš.

EVA: Ne, povej.

MIHAEL: Eva.

© Iza Strehar. Uporaba in reprodukcija besedila brez pisnega dovoljenja avtorice je prepovedana.

EVA: Povej, kaj si naredil.

MIHAEL: Ne morem na glas.

EVA: Če ti je res vsaj malo žal, boš rekel na glas.

MIHAEL: Eva...

EVA: Ubil si mojo hči! Ubil si vse, kar je v njej! Ona je samo duh izgubljen v lastni glavi že dvajset let!

MIHAEL: Mene kriviš, da je postala takšna kot je? Kam si ti njo peljala, ko je bila samo še otrok? Zakaj si jo s seboj v Kočevski rog vzela? Ker je bila po tvojem samo dojenček, ki se ne bo spomnil ničesar? Otroci od rojstva dojemajo vse. Jaz sem ti hotel samo pomagati. Ti si bila tista, ki je sprejemala slabe odločitve! Ti si zanosila z Josipom in se zamerila celotni partiji! Ti si, ti si... Jaz sem ti skušal samo pomagati! Jaz sem vzela k sebi otroka, ki niti moj ni bil, ker sem...

EVA: Mihael... Avan ni biološko moja. Lagala sem ti. Oprosti.

Mihael zmedeno pogleda Evo, Eva mu razkrije dogodke iz leta 1945.

1945

4. prizor

Barbara in Eva v ordinaciji. Eva leži na mizi, hlače ima slečene. Barbara stoji pred Evo, v rokah ima železen obešalnik, ki ga razkužuje z etanolom.

Od zunaj je slišati zvok radia, napovedovalec na radiu govori, da je okupator premagan in vojna končana. Sliši se tudi partizane, ki veselo vzklikajo in prepevajo partizanske pesmi.

Za razliko od hrupa zunaj sta Barbara in Eva smrtno resni. Barbara pogleda Evo.

BARBARA: Si res povsem prepričana?

Eva prikima.

BARBARA: Lahko da po tem, ne boš več mogla imet otrok.

EVA: Vseeno mi je.

1991

2a. prizor

Mihael presenečeno gleda Evo.

MIHAEL: In sta bili uspešni.

EVA: Ja.

MIHAEL: Avan ni. Avan ni od Josipa.

EVA: Ne.

MIHAEL: In Avan ni tvoja.

EVA: Ne.

Eva nadaljuje s svojo pripovedujo.

EVA: Se spomniš, kako sem te nekaj mesecev kasneje obiskala? Ravno si se vselil v to hišo...

1945

5. prizor

Nekaj mesecev pozneje. Eva je pri Mihaelu na obisku. Sedita in srkata čaj. Eva pogleda po Mihaelovi meščanski hiši. To je hiša, ki bo nato še generacije ostala v njihovi rodbini.

EVA: Lepo imaš.

MIHAEL: Hvala. Ravno sem jo dobil. Malo je še prazna. Malo je osamljeno. Lepo bi bilo, če bi kakšni otroci tu tekali in se igrali.

Eva prikima in si grize ustnice. Mihael jo zaskrbljeno pogleda, vidi se, da je še vedno zaljubljen vanjo.

MIHAEL: S tabo vse v redu?

EVA: Hm, ne zares. Nekako. Nimam službe. Nihče me noče vzet.

MIHAEL: Kako to misliš? Saj si naša. Z nami si se borila in zmagala vojno.

EVA: Ja, Josipova žena je nekako dosegla, da sem nazaželen. Oseba, ki. No, ni zaželen. Nemoralna oseba. Josip ji je vse priznal in vse mu je oprostila in ga vzela nazaj. Mene pa očrnila vsem.

MIHAEL: Razumem.

EVA: No, če skrajšam vse skupaj. Službo rabim, Mihael. Ni mi lahko, da te prosim za uslugo, glede na to, da sem te v preteklosti zavrnila in bi se ti lahko počutil, kot da te izkoriščam. Tako da si lahko predstavljaš, kako zelo rabim službo, glede na to, da tebe prosim za uslugo. Ampak dejansko sem vse druge možnosti že izčrpala. Trenutno me nihče noče. Marsikaj znam. Marsikaj sem se naučila med vojno. Kuhat, oskrbovat rane, voziti tovornjake, šivat...

Mihael je vidno vesel, da Eva potrebuje uslugo od njega. Eva pogleda Mihaela in v tem trenutku ga vidi kot samega nadangela Mihaela - angela zaščitnika, ki jo bo obvaroval pred vsem zlom.

MIHAEL: Vseeno sva vedno bila dobra prijatelja, Eva. In z veseljem ti naredim to uslugo in najdem nekaj zate. Ne skrbi.

© Iza Strehar. Uporaba in reprodukcija besedila brez pisnega dovoljenja avtorice je prepovedana.

6. prizor

Kolona desetih kamionov. Eva vozi enega od njih, na sovoznikovem sedežu poleg nje sedi Mihael. Kamion se vozi po makedamski cesti in se grozno trese. Temni se in vozijo se globlje in globlje v gozd.

EVA: Še vedno nismo tam?

MIHAEL: Ne, ti bom povedal... Tu zavij levo.

EVA: Tu ni ceste...

MIHAEL: Ja, ampak je standardna pot.

Eva zavije levo in naprej se vozita v tišini. Iz prikolice kamiona se zasliši bolno kašljanje.

EVA: Upam, da jih bo tam pregledal zdravnik. Da se ne bo spet kakšna tuberkuloza razširila ali pa kaka druga epidemija.

MIHAEL: Ne skrbi glede tega.

Iz kamiona se zasliši otroško jokanje in prigovarjanje otrokove matere, da bi otrok nehal jokati. Ko Eva sliši otroški jok, se zdrzne.

EVA: Nič mi nisi rekel, da so tudi otroci vmes. Kaj pa bodo z otroci v delovni koloniji?

Mihael je tiho in ji ne odgovori.

EVA: Mihael? Cele družine selite tja? Da bodo pač vsi skupaj, ali...

Mihael je še vedno tiho, saj ne ve, kaj bi rekel. Eva ga pogleda. Postane nekoliko prestrašena.

EVA: Kam peljeva te ljudi?

Mihael Evi ne odgovori. Eva ga v joku še enkrat vpraša.

EVA: Kam peljeva te ljudi?

Mihael je tiho.

EVA: Kam peljem te ljudi.

Eva se zazre predse.

7. prizor

Eva stoji ob strani in gleda Mihaela in druge, ki ljudi spravljajo iz kamiona in jih postavljajo v vrsto.

Eva bruha.

Ko Mihael ne vidi, mati potisne Evi dojenčka v naročje.

Eva jo presenečena pogleda.

MATI: Prosim.

Mati nameni Evi obupan, proseč pogled, nato stopi nazaj v vrsto.

Eva skrije dojenčka pod plašč in ga odnese v kamion.

Mihael in drugi postrelijo ljudi, ki so jih pripeljali.

Eva se od groze obrne stran.

Zvok streljanja preneha.

Eva se obrne in vidi mrtvo dojenčkovo mamo.

8. prizor

Eva in Mihael se v tišini vozita nazaj.

EVA: To ni bilo prvič, a ne? Da ste jih peljali.

Mihael je tiho.

EVA: Pač, vojne je konec, sej...

MIHAEL: Eva. V vsaki vojni se stvari za poraženo stran tako končajo. Nismo prvi. Če bi bili oni zmagovalci, bi pa mi končali tako, verjemi, da oni nam ne bi prizanesli.

EVA: Ampak.

MIHAEL: Vojna se je končala in hočemo, da je končana. Ne rabimo še ene vojne. Poskrbet moramo, da je vojne res konec in da ne bo še ene. Ker druge države pošiljajo trume naših sovražnikov nazaj k nam, razumeš? Če ne naredimo tega, bo spet vojna, a to hočeš?

Eva odkima.

MIHAEL: Rabimo mir.

Eva prikima. Tišina. Zasliši se otroški jok. Mihael se zmedeno razgleda naokoli.

MIHAEL: Kaj?

Mihael izza sedeža potegne dojenčka iz zaboja.

MIHAEL: Ena ga je uspela stlačiti v kabino. Obrni.

EVA: Kaj?

MIHAEL: Obrni, da bo z mamó.

Eva se prestraši.

EVA: Moj je.

MIHAEL: Kaj?

© Iza Strehar. Uporaba in reprodukcija besedila brez pisnega dovoljenja avtorice je prepovedana.

EVA: Nisem ga imela kam dati danes pa sem ga vzela s sabo.

Mihael jo nejeverno gleda.

EVA: Saj se spomniš, da sem bila noseča. In sem ti trdila, da ploda ni več. No, lagala sem. In vsem skrivala, da imam otroka. Ker me je sram. Evo, priznam, da me je sram, ker imam nezakonskega otroka in nič denarja in nobenega stanovanja. Zato pa sem tudi potrebovala službo...

Mihael je presenečen, da to sliši. Ljubeče pogleda dojenčka.

MIHAEL: Lepega otroka imaš, Eva. Kako mu je ime?

Eva nekaj trenutkov premišljuje.

EVA: Avan.

MIHAEL: Avan?

EVA: Ja, Avan.

MIHAEL: Lepo ime.

Tišina. Mihael in Eva sta zatopljena vsak v svoje misli, Mihael nežno pestuje dojenčka.

MIHAEL: Eva, vem, da si me že zavrnila in imela si svoje, dobre razloge. Ampak, glede na to, da zdaj otroka dejansko imaš. In da si ta otrok vseeno zasluži najboljše. Jaz vaju z veseljem obe vzamem k sebi, rekla bova, da je Avan moj otrok in živeli bomo kot družina. Kot srečna družina.

Eva je polna vseh mogočih čustev in glasno zajoče.

1991

3.a prizor

Mihael joče ob Evini pripovedi o letu 1945.

MIHAEL: Zakaj mi nisi nikoli povedala?

EVA: Strah me je bilo.

Mihaela in Evo boli obujanje spominov. Evina jeza na Mihaela se vrne.

EVA: Ni pošteno, da se bo tvoja muka kar končala. Da boš umrl in vsi demoni s teboj. Premalo si trpel. Zakaj imaš ti sedaj izhod in boš umrl, sama pa moram še živeti z vsem tem?

MIHAEL: Eva... Te lahko prosim za zadnjo uslugo?

EVA: Ne.

MIHAEL: Eva, ko umrem. Mislim, da bo to kmalu. Jaz si želim biti pokopan neznano kje. Da se me nihče ne spominja. Pomagal sem, da mnogi nikoli niso dobili groba in. Jaz si ga tudi ne zaslužim.

Mihael nenadoma presenečen zagleda Avan med vrati.

MIHAEL: Avan.

Avan dvigne pištolo in jo nameri v Mihaela.

Mihael sprva misli, da tako kot njena mama Eva, ga Avan ne bo ustrelila.

Mihael se moti.

Avan pritisne na sprožilec in ustreli Mihaela v glavo.

Curek krvi od streljanja ošrkopi Evo po obrazu in oblačilih.

Okrvavljena Eva prestrašeno pogleda Avan.

© Iza Strehar. Uporaba in reprodukcija besedila brez pisnega dovoljenja avtorice je prepovedana.

EVA: Ljubica...

Avan pištolo nameri v svojo glavo in se ustrel.

4a. prizor

Rebeka v spalnici v postelji slači Rafkov pullover med predigro, ko zasliši še enkrat nekaj, kar zveni kot strel pištole. Rebeka plane do radia in ga ugasne, da bi bolje slišala. Vse kar sliši, je živalsko dretje in jokanje Eve. Rebeka prestrašeno pogleda Rafka. Rafko plane pokonci in si obleče nazaj pullover.

RAFKO: Tu počakaj.

11. prizor

Ester gleda Evo v zaporu.

ESTER: Ampak. Ti že desetletja po krivem sediš. Nisi ti ubila Avan.

EVA: Ni po krivem. Jaz sem jo ubila. Nisem je zaščitila. Bila sem zraven, ko je Mihael ubil njeno mamo. Mihael nikoli ni vedel, da Avan ni moja hči. Zdelo se je. Preveč komplicirano, da bi mu povedala. Zdelo se mi je, da tako ščitim Avan.

Tišina, Ester je nelagodno. Nima pojma, kaj bi rekla. Kaj točno pa naj bi rekla na tem mestu? Kdo točno bi vedel, kaj reči na tem mestu?

EVA: Vsi mislimo, da ščitimo otroke, ko lažemo in prikrivamo resnico. Ampak resnica ni še nikogar ubila. Laž pa je.

Ester poskuša dojeti vse, kar je izvedela. Ker je preveč za premleti, pade v apatijo. Človeški možgani imajo to sposobnost preživetja, da preprosto izklopijo vse emocije, ko je teh emocij preveč, da bi jih lahko predelali.

EVA: Jaz sem že pred leti rezervirala svoj grob na pokopališču. Vanj pokopljite Mihaela. Mene pa pokopljite zraven moje ljube Avan. Ko pride moj čas. Že leta molim, da bo prišel moj čas. Pa kar ne pride in ne pride... Rafka sem potem poklicala, naj mi pomaga pokopati Mihaela na neoznačen grob na našem vrtu. Potem pa sem poklicala policijo in jim priznala, da sem umorila lastno hčer.

Ester je tiho.

EVA: Veš, Ester, na koncu je važno, dac gre življenje dalje. Če gre življenje dalje, potem je lahko enkrat bolje. Če življenje ne gre dalje, potem nikoli ne bo bolje.

2023

EPILOG

Ester si v ogledalu ogleduje svoj nosečniški trebuh. Ljubeče ga boža.

Zgodovina je zanimiva stvar, razložena z različnih perspektiv z različnimi poudarki in detajli glede na čas, prostor in osebo, ki se z ukvarja z njo.

Že spomin je zanimiva stvar. Kaj je sploh namen spomina?

Namen spomina nikakor ni, da bi pretekle dogodke ovekovečil v objektivno kapsulo.

Namen spomina je, da preživimo našo realno sedanost.

In kaj je realnost? Tisto, kar si naši možgani v določenem trenutku izberejo, da je realnost.

Ker je trenutkov več, je tudi realnosti več in z različnimi realnostmi, je tudi preteklost brana različno.

Različne generacije različne zgodbe povedo različno.

Kaj je namen vedno nove interpretacije realnosti? Kaj je namen, da se nekaterim detajlom nameni enkrat več pozornost, v drugi pripovedi pa se jih izpusti? Kaj je namen, da ena generacija določen del zgodbe pozabi, nova generacija pa ta isti del zgodbe ponovno oživi?

Preživetje.

Naši možgani so prekrasna, vedno delujoča tvorba, ki vedno znova išče smisel, išče pozitivno, išče življenje in išče ljubezen.

V tem trenutku zgodovine, v tem specifičnem času, v tem specifičnem kraju in v teh specifičnih možganih, je bila ta zgodba intepretirana na predstavljeni način. Določene stvari so pozabljene in izpuščene. V drugačni interpretaciji bi bile ravno te stvari poudarjene.

© Iza Strehar. Uporaba in reprodukcija besedila brez pisnega dovoljenja avtorice je prepovedana.

Kaj je namen pozabljanja?

Preživetje.

Esterin otrok bo to zgodbo povedal drugače, kot jo bo povedala Ester. Ester bo pozabila druge stvari kot jih bo pozabil njen otrok. Ester se bo trudila videti smisel in ščititi svojega otroka tako kot so to poskusila njene prednice.

So skrivnosti končno razrešene in spregovorjene? Je nova generacija končno razrešila travme pretekle generacije in gre lahko z lažjim korakom naprej v srečno prihodnost?

Ne pozabimo, da truplo Avanine rodne matere še vedno ni identificirano, morda niti najdeno ne.

Kaj pa je srečna prihodnost? Menda ljudje tako ali tako nismo mišljeni, da smo srečni, temveč da preživimo.

In Ester se je odločila, da življenje gre dalje in z njim tudi upanje, da bo življenje lepo pa četudi samo za kratek čas.

Kaj pa njena zveza? Z Gaborjem pridno obiskujeta zakonsko terapijo in skušata rešiti svoje težave. Kot mnogi milenijci je tudi Ester prepričana, da terapija lahko reši težave.

Če bo to res uspešno, bo pa povedala naslednja generacija.

ZASTOR